

Paulina Motylińska

Dostęp do polskiej literatury dla dzieci w bibliotekach cyfrowych i agregatorach zbiorów cyfrowych

Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media nr 3 (22), 25-40

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paulina Motylińska

Katedra Kultury Informacyjnej i Zarządzania Informacją
Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
e-mail: pmotylinska@up.krakow.pl

Dostęp do polskiej literatury dla dzieci w bibliotekach cyfrowych i agregatorach zbiorów cyfrowych

Abstrakt: W ostatnich latach podejmowane są liczne inicjatywy digitalizacji i udostępniania zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego. Procesem digitalizacji zostały objęte także zbiory literatury dla młodego czytelnika. W artykule przedstawiono możliwości dostępu do literatury dla dzieci w dwóch polskich bibliotekach cyfrowych: Cyfrowej Bibliotece Narodowej Polona oraz w serwisie Wolne Lektury, a także w dwóch agregatorach zasobów bibliotek cyfrowych: Europejskiej Bibliotece Cyfrowej Europeana i Federacji Bibliotek Cyfrowych. Zwrócono uwagę na kolekcje zdigitalizowanej literatury dla dzieci, dostępne w Polonie oraz w serwisie Wolne Lektury. Dla porównania na początku artykułu opisano Międzynarodową Bibliotekę Cyfrową dla Dzieci, której zbiory i interfejs w całości przeznaczony jest dla dzieci. Odnaleziona literatura dla dzieci dostępna w bibliotekach cyfrowych pochodzi głównie z XIX i XX w.

Słowa kluczowe: Biblioteka cyfrowa. Europeana. Federacja Bibliotek Cyfrowych. Literatura dla dzieci – polska. Międzynarodowa Biblioteka Cyfrowa dla Dzieci. Polona. Wolne Lektury

Wstęp

Dzieci i młodzież są aktywnymi i pełnoprawnymi członkami społeczeństwa informacyjnego oraz jedną z docelowych grup odbiorców zasobów Internetu. Coraz większa aktywność dzieci i młodzieży w środowisku sieci oraz potencjalna możliwość wykorzystywania technologii

informacyjnych w procesach edukacyjnych stanowią inspirację do powstawania coraz to nowych zasobów i narzędzi dostępnych przez Internet, adresowanych do dzieci, ich rodziców, nauczycieli i wychowawców. Można tutaj wymienić specjalne wyszukiwarki internetowe dla dzieci, np. polską wyszukiwarkę Mamuu, rosyjską Gogul lub amerykańską KidRex. W Internecie dostępnych jest także wiele dostosowanych do potrzeb dzieci portali edukacyjnych zarówno płatnych, jak i przeznaczonych dla wszystkich użytkowników, bez konieczności uiszczania opłaty. Na uwagę zasługuje m.in. platforma edukacyjna Buliba [6] dla dzieci od 2 do 8 lat, oferująca gry i zabawy edukacyjne.

Prowadzone są liczne badania i analizy dotyczące umiejętności i preferencji dzieci w odniesieniu do korzystania z zasobów Internetu, m.in. badania umiejętności wyszukiwawczych dzieci i modeli wyszukiwania informacji przez nich stosowanych [np. 2; 4; 17; 19; 36], badania na temat potrzeb dzieci względem interfejsów użytkownika do stron internetowych [m.in. 5; 3; 18] oraz użyteczności stron internetowych dla dzieci [m.in. 29].

Na popularności zyskują także internetowe zasoby książek elektronicznych i audiobooków. W 2013 r. serwis MiMamo.pl wraz ze Stowarzyszeniem Tratwa i Fundacją Akademia Młodych rozpoczęły kampanię społeczną „Włącz książkę. Włącz czytanie” [27]. Jej celem jest promocja czytelnictwa, szczególnie w zakresie czytania książek elektronicznych. W bibliotekach organizowane są spotkania autorskie oraz konkursy czytelnicze, planuje się także pobicie rekordu Guinnessa w równoczesnym czytaniu książek elektronicznych [31]. Kampania ma także aktywną stronę na Facebooku [41]. Elementy promocji czytelnictwa nowych form książek można znaleźć także w działalności Fundacji ABCXXI – Cała Polska Czyta Dzieciom, która na swojej stronie internetowej udostępnia fragmenty audiobooków dla dzieci, m.in. książek nagrodzonych w Konkursie Literackim im. Astrid Lindgren [16]. Natomiast Fundacja SAG-AFTRA na stronie Storyline Online udostępnia filmy, na których znani aktorzy głośno czytają książki dla dzieci [37]. Jak stwierdzają twórcy strony, nagrania odtwarzane są dzieciom w domach, szkołach i szpitalach przez rodziców, nauczycieli i personel medyczny.

Także w zasobach bibliotek cyfrowych coraz częściej można odnaleźć publikacje przeznaczone dla młodego czytelnika. Przez termin „literatura dla dzieci” w artykule rozumie się literaturę przeznaczoną dla dzieci. Interfejsy do bibliotek cyfrowych zazwyczaj nie są dostosowane do potrzeb i możliwości wyszukiwawczych dzieci, jednak dzięki pomocy rodziców i nauczycieli mogłyby one dotrzeć do zdigitalizowanych zasobów literatury. W artykule przedstawiono możli-

wości wyszukiwania i dostępu do literatury dla dzieci w dwóch polskich bibliotekach cyfrowych: Cyfrowej Bibliotece Narodowej Polona i w serwisie Wolne Lektury, oraz poprzez dwa agregatory zasobów bibliotek cyfrowych: Europejską Bibliotekę Cyfrową Europeana i Federację Bibliotek Cyfrowych. Wybór agregatorów został podyktowany chęcią sprawdzenia, czy literatura dla dzieci jest właściwie widoczna w wynikach wyszukiwania, jako że intuicyjnym celem funkcjonowania agregatorów jest właśnie ułatwienie dostępu do zbiorów oferowanych przez biblioteki i inne instytucje kultury. Zwrócono uwagę na istnienie wyodrębnionych cyfrowych kolekcji literatury dla dzieci w analizowanych bibliotekach cyfrowych. W celu porównania, w jaki sposób literatura dla dzieci może być udostępniana w bibliotekach cyfrowych, krótko opisano możliwości korzystania z Międzynarodowej Biblioteki Cyfrowej dla Dzieci (International Children's Digital Library – ICDL), której zbiory i interfejs w całości przeznaczone są dla najmłodszych odbiorców.

Nie ulega wątpliwości, że rola bibliotek cyfrowych w udostępnianiu i zachowaniu zbiorów należących do zasobów dziedzictwa kulturowego jest znacząca. Na całym świecie podejmuje się inicjatywy digitalizacji najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego i tworzenia cyfrowych platform umożliwiających ich udostępnianie szerokiej grupie odbiorców. Gobinda Chowdhury i Sudatta Chowdhury w publikacji z 2002 r. podają, że nakłady finansowe na same tylko badania naukowe i projekty dotyczące bibliotek cyfrowych w Stanach Zjednoczonych wyniosły 68 000 000 dolarów [7, s. 9]. W Polsce w latach 2011–2015 realizowany był Program Wieloletni KULTURA+, którego jeden z Priorytetów nosił nazwę *Digitalizacja* [32]. Program ten wdrażany był przez Narodowy Instytut Audiowizualny, a jego celem była digitalizacja oraz zwiększenie dostępności do zasobów cyfrowych polskiego dziedzictwa kulturowego [32]. Programem uzupełniającym do Priorytetu *Digitalizacja* jest program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Dziedzictwo kulturowe – priorytet 6 – Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego* [35]. Instytucją odpowiedzialną za zarządzanie priorytetem 6 jest Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów [35]. Cel projektu to „zainicjowanie kompleksowego procesu opracowania i cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych [...], bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych” [35].

Książki dla dzieci w językach narodowych w bibliotekach cyfrowych

Charakterystyczne cechy bibliotek cyfrowych, których wykazy można znaleźć m.in. w pracach: Michaela Leska [28], Gobindy Chowdhury i Sudatty Chowdhury [7] oraz Gary'ego Clevelanda [8], wpływają na postrzeganie bibliotek cyfrowych jako atrakcyjnych i skutecznych narzędzi udostępniania zasobów narodowego dziedzictwa kulturowego. Biblioteki cyfrowe:

- mogą zawierać różnorodne zasoby informacji cyfrowych, w tym m.in. zasoby tekstowe, graficzne, audio, wideo, zarówno materiały zdigitalizowane, jak i powstałe oryginalnie w formie elektronicznej;
- redukują potrzebę fizycznej przestrzeni (w przeciwieństwie do bibliotek tradycyjnych);
- mogą oferować narzędzia do tworzenia spersonalizowanych kolekcji zasobów cyfrowych;
- pozwalają na korzystanie z jednego zasobu przez kilku użytkowników w tym samym czasie; są dostępne przez Internet;
- zapewniają selekcję zasobów, oferując określoną pewnymi zasadami kolekcję, stanowiącą konceptualną jedność;
- powinny oferować dostęp do zasobów w wielu językach;
- powinny zapewniać wsparcie (opcje pomocy) dla użytkowników o różnym stopniu umiejętności informatycznych i językowych;
- przekraczają bariery czasu, przestrzeni i języka.

Idea wielojęzyczności zasobów bibliotek cyfrowych realizowana jest np. przez Międzynarodową Bibliotekę Cyfrową dla Dzieci (International Children's Digital Library – ICDL). Na jej stronie internetowej można znaleźć informację, że misją ICDL jest zapewnienie dzieciom mieszkającym poza krajem ojczystym dostępu do książek w ich języku narodowym [21]. „Dzieci i ich rodziny zasługują na to, aby mieć dostęp do książek pochodzących z ich kręgu kulturowego [...], niezależnie od tego, gdzie mieszkają” [21].

Podobne stwierdzenia pojawiły się w raporcie *Multilingualism for Cultural Diversity and Participation of All in Cyberspace*, podsumowującym zjazd UNESCO w 2005 r. [38]. Stwierdzono nawet, że dostęp do zasobów informacyjnych w języku ojczystym stanowi jedno z praw człowieka [38, s. 12]. Dodatkowo uznano, iż dzieci najefektywniej uczą się właśnie w swoich językach ojczystych [38, s. 12].

Biblioteki cyfrowe, ze względu na charakterystyczne cechy dostępności w czasie, przestrzeni i potencjalny brak ograniczeń językowych ich treści, mogą zdecydowanie ułatwić dostęp jednostki do zasobów

w różnych językach, w tym w języku narodowym, niezależnie od miejsca zamieszkania.

Międzynarodowa Biblioteka Cyfrowa dla Dzieci (ICDL)

ICDL działa od 2002 r. Powstała jako efekt współpracy interdyscyplinarnego zespołu badawczego z Uniwersytetu w Maryland w Stanach Zjednoczonych i Internet Archive [21]. Obecnie prowadzi ją Fundacja ICDL funkcjonująca jako organizacja non profit [20]. Specyficzny graficzny interfejs wyszukiwawczy do ICDL został zaprojektowany we współpracy z grupą dzieci z kilku krajów, tak aby jak najlepiej odpowiadał potrzebom młodych użytkowników [24].

Na stronie ICDL udostępniane są zdigitalizowane książki dla dzieci pochodzące z całego świata, w 59 wersjach językowych. Wśród nich książki w języku: amharskim, chińskim, fińskim, indonezyjskim, katalońskim, macedońskim, samońskim, suahili, tongijskim i urdu. Interfejs ICDL pozwala na wyszukiwanie książek np. z określonym kolorem okładki, wybranym bohaterem opowieści oraz wywołujących określone emocje. Wyszukiwanie książek w języku polskim przynosi 18 publikacji (rys. 1), 12 z nich to książki polskie, 6 – publikacje zagraniczne tłumaczone na język polski.

Użytkownicy uzyskują dostęp do książek m.in. Marii Konopnickiej (*Filus, Miluś i Kizia : wesole kotki; Szczęśliwy świątek; Szkolne przygody Pimpusia Sadelko : wierszyki o kotkach*), Bronisławy Ostrowskiej

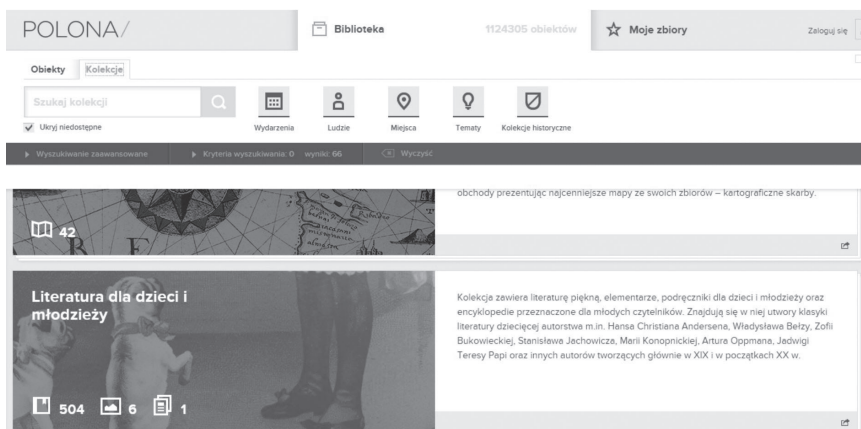
Rys. 1. Lista książek w języku polskim dostępnych w ICDL
Źródło: [25].

(*Bohaterski miś, czyli przygody pluszowego niedźwiadka na wojnie : dla dzieci od lat 10 do 100*) i Władysława Ludwika Anczyca (*ABC : pierwsza nauka dla dzieci*). Wszystkie polskie książki udostępniane przez ICDL pochodzą z przełomu XIX i XX w. Na uwagę zasługuje też inicjatywa tłumaczenia książek dostępnych w ICDL na różne języki. Tłumaczenia realizowane są przez wolontariuszy współpracujących z Fundacją [23]. Na język polski zostały przełożone cztery książki Hansa Wilhelma (m.in. *Nie poddawaj się, Józefino!* i *Królewski kruk*) oraz dwie książki Janakiego Sooriyarachchiego (*Finbo* i *Grzyb olbrzym*). Chociaż w ICDL czytelnicy znajdą niewiele polskich książek dla dzieci, to sama biblioteka stanowi dobry przykład na to, w jaki sposób można udostępniać zdigitalizowane zasoby przeznaczone dla młodego odbiorcy.

Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona

Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona została utworzona w 2006 r., natomiast w 2013 r. udostępniono „nową Polonę”, której interfejs został znacznie zmieniony [1]. W Bibliotece prezentowane są przede wszystkim zdigitalizowane zbiory Biblioteki Narodowej.

Polona udostępnia kolekcję *Literatura dla dzieci i młodzieży* obejmującą 425 pozycji (rys. 2), w tym 424 książki i jedno czasopismo. Kolekcja obejmuje literaturę piękną: światową klasykę literatury dziecięcej, elementarze, podręczniki oraz encyklopedie dla dzieci i młodzieży [33]. Możliwe jest zawężenie wyników wyszukiwania do typu dokumentu, konkretnego autora, wydawcy, języka, gatunku, słów kluczowych oraz

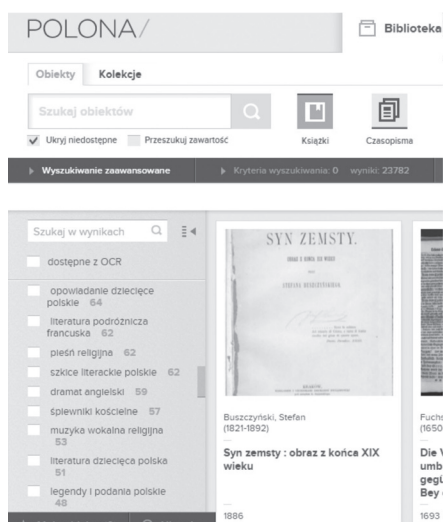
Rys. 2. Kolekcja *Literatura dla dzieci i młodzieży* w CBN Polona

Źródło: [33].

czasu powstania publikacji. Nie ma możliwości zawężenia wyników do literatury polskiej. Wśród książek znajdują się m.in. utwory Hansa Christiana Andersena, Marii Konopnickiej, Stanisława Jachowicza, Cecylii Niewiadomskiej i Władysława Bełzy. Większość dostępnych w kolekcji dzieł pochodzi z XX w. (232) i XIX w. (190). Z XVIII w. tylko jedno, podobnie jak z XXI w.

Interfejs Polony umożliwia także przeglądanie obiektów dostępnych w bibliotece. Po wybraniu przeglądania książek użytkownik otrzymuje możliwość wybrania określonego gatunku publikacji (rys. 3). W kontekście wyszukiwania literatury dla dzieci (lub szerzej także literatury dla młodzieży) wyniki można zawęzić do:

- bajek i baśni polskich;
- elementarzy polskich;
- literatury dziecięcej polskiej;
- literatury młodzieżowej polskiej;
- opowiadań dziecięcych polskich;
- opowiadań młodzieżowych polskich;
- podręczników;
- poezji dziecięcej polskiej;
- powieści dziecięcej polskiej;
- powieści młodzieżowej polskiej;
- utworów scenicznych dla dzieci;
- wydawnictw dla dzieci.

Rys. 3. Wybór gatunku w opcji przeglądania książek w CBN Polona
Źródło: [34].

Wolne Lektury

Serwis Wolne Lektury jest projektem wirtualnej biblioteki gromadzącej zasoby, które w większości weszły już do domeny publicznej. Biblioteka ta prowadzona jest przez Fundację Nowoczesna Polska we współpracy z Biblioteką Narodową, Biblioteką Śląską oraz Biblioteką Elbląską [40].

Wolne Lektury posiadają wyodrębnioną kolekcję *Literatura dla dzieci i młodzieży*. Została ona opisana jako kolekcja utworów, „które tradycyjnie były wskazywane jako lektura dla dzieci i młodzieży”; obejmuje literaturę polską i zagraniczną [39]. Utwory są w niej uporządkowane alfabetycznie według autorów. Możliwe jest tylko przeglądanie zasobów, a nie ich wyszukiwanie. Wśród publikacji można znaleźć m.in. prace Antoniny Domańskiej, Marii Konopnickiej, Janusza Korczaka, Artura Oppmana i Henryka Sienkiewicza. Kolekcja obejmuje 101 utworów zagranicznych i 247 utworów polskich (przy czym zdecydowaną większość stanowią wiersze Marii Konopnickiej). Wyszukiwanie poprzez wpisanie hasła „literatura dla dzieci” w oknie wyszukiwarki na stronie nie przynosi zadowalających rezultatów ze względu na brak możliwości zawężenia do przeszukiwania określonego pola opisu bibliograficznego. Wyszukiwarka w serwisie pozwala wyłącznie na jednoczesne przeszukiwanie opisu dokumentu i wyszukiwanie pełnotekstowe.

Rys. 4. Przeglądanie kolekcji *Literatura dla dzieci i młodzieży* w serwisie Wolne Lektury

Źródło: [39].

Federacja Bibliotek Cyfrowych

Federacja Bibliotek Cyfrowych (FBC) zbiera informacje o udostępnianych w sieci zasobach polskich bibliotek oraz innych instytucji kultury i nauki, ponadto umożliwia przeszukiwanie ich zasobów przez jeden interfejs. Obecnie FBC współpracuje ze 115 bibliotekami cyfrowymi, repozytoriami, archiwami i muzeami z całego kraju [13]. Zbiera dane z Polony oraz serwisu Wolne Lektury, a także przekazuje dane do Europeany [14]. Wyszukiwanie literatury dla dzieci przeprowadzone w grudniu 2015 i styczniu 2016 r. przyniosło następujące rezultaty (takie same w obu wyszukiwaniach):

- hasło *literatura dziecięca* w całej bazie – 885 pozycji, w tym 276 książek;
- hasło *literatura dla dzieci* w całej bazie – 1527 pozycji, w tym 204 książki;
- hasło *literatura dziecięca* w polu Subject – 781 pozycji, w tym 182 książki;
- hasło *literatura dla dzieci* w polu Subject – 125 pozycji, w tym 44 książki;
- hasło *książka dla dzieci* w całej bazie – 780 pozycji, w tym 708 książek;
- hasło *książka dla dzieci* w polu Subject – 40 pozycji, w tym 1 książka.

Żadne z przedstawionych wyników nie są jednak miarodajne w kontekście wyszukiwania literatury dla dzieci, ze względu na to, że oprócz literatury dla dzieci odnalezione zostały także publikacje literaturoznawcze, o literaturze dla dzieci.

Wśród dostawców wyszukiwanych zbiorów, czyli bibliotek, z których pochodzą dane zbiory, znalazły się m.in.: Chełmska Biblioteka Cyfrowa, Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa i Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa. Przejrano strony poszczególnych bibliotek i w Mazowieckiej Bibliotece Cyfrowej odnaleziono całą kolekcję *Literatura dla*

Rys. 5. Przykłady książek dla dzieci odnalezionych przez Federację Bibliotek Cyfrowych

Źródło: [15].

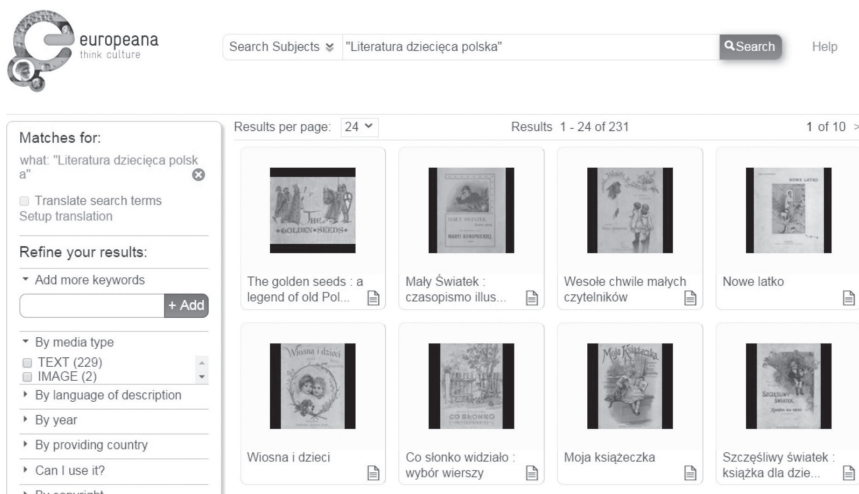
dzieci i młodzieży, w której znajdują się 2922 obiekty [30]. Sprawdzono, czy wśród odnalezionych przez FBC publikacji można znaleźć nowe książki dla dzieci (z XXI w.). Odnaleziono jedynie pojedyncze egzemplarze takich książek, pochodzące m.in. ze Śląskiej Biblioteki Cyfrowej, Bałtyckiej Biblioteki Cyfrowej, Tarnowskiej Biblioteki Cyfrowej i Kędzierzyńsko-Kozielskiej Biblioteki Cyfrowej.

Europejska Biblioteka Cyfrowa Europeana

Europeana rozpoczęła działanie w 2008 r. jako europejski portal zbierający cyfrowe zasoby bibliotek, muzeów i archiwów. Jej podstawowym zadaniem jest możliwość jednoczesnego przeszukiwania materiałów cyfrowych, w tym m.in. książek, czasopism, dokumentów kartograficznych, nagrań audio, fotografii, dokumentów archiwalnych, obrazów i filmów, pochodzących z bibliotek narodowych i instytucji kultury z państw członkowskich Unii Europejskiej [26]. Polska Biblioteka Narodowa także uczestniczy w projekcie Europeana.

Federacja Bibliotek Cyfrowych udostępnia Europeanie 1 503 001 obiektów cyfrowych [10]. W Europeanie nie odnaleziono jednoznacznie wyodrębnionej kolekcji literatury dla dzieci, nie ma również możliwości zawężenia wyników wyszukiwania np. do gatunku lub przeznaczenia publikacji. Jej zasoby można jednak przeglądać według m.in. źródła zbiorów i 36 kolekcji tematycznych lub gatunkowych. Część zasobów jest właśnie integrowana w kolekcje tematyczne; obecnie można przeglądać np. kolekcję *Koty (Cats)*. Być może w przyszłości zostanie wyodrębniona kolekcja książek przeznaczonych dla dzieci. Wyszukiwanie literatury dla dzieci przeprowadzono w grudniu 2015 r. i otrzymano następujące wyniki: wyszukiwanie przez tematykę (ang. Search Subject) w języku polskim *literatura dziecięca polska* przyniosło 231 wyników (rys. 6), wyszukiwanie przez *literaturę dziecięcą* – ogólnie 710, w tematyce – 662. Wykorzystanie kwerendy *literatura dla dzieci* przyniosło 1215 wyników, natomiast zastosowanie tej samej kwerendy, ale w wyszukiwaniu przez tematykę – 1189 wyników.

Podobnie jak w FBC, wyniki wyszukiwania w Europeanie zawierają, oprócz literatury dla dzieci, także prace literaturoznawcze. Od stycznia 2016 r. udostępniona jest już wersja beta interfejsu Europeany i nie jest możliwe przeszukiwanie zasobów przez określone pole wyszukiwaw-

Rys. 6. Lista wyników wyszukiwania w Europeanie

Źródło: [12].

cze (np. przez określenie tematyki publikacji) w podstawowym oknie wyszukiwania na stronie głównej. Wpisanie ogólnego hasła *literatura dziecięca polska* przynosi 429 rezultatów, w tym rzeczywiście literaturę dla dzieci. Wyszukiwanie poprzez nazwy gatunków funkcjonujących w Polsce (np. powieść dziecięca polska) jest skuteczne – otrzymujemy liczbę wyników zbliżoną do liczby obiektów w Polsce. Można zauważyć, że w celu skutecznego wyszukiwania w Europeanie konieczne jest zapoznanie się ze schematem katalogowania zbiorów w poszczególnych bibliotekach współpracujących. Wyszukiwanie w języku angielskim w nowym interfejsie przynosi od zera do kilkuset wyników, jednak odnalezione publikacje to głównie opracowania literaturoznawcze, np. artykuł Jiwone Lee *Polskie książki dziecięce dla czytelników koreańskich* [11]. Odnalezienie polskiej literatury dla dzieci w Europeanie jest trudne, konieczne jest wykorzystywanie haseł wyszukiwawczych w języku polskim, przez co literatura ta jest mniej dostępna dla międzynarodowych użytkowników serwisu.

Podsumowanie

Nie ulega wątpliwości, że podstawowym zadaniem realizowanym przez biblioteki cyfrowe jest ochrona oraz zapewnienie czytelnikom na całym świecie dostępu do zasobów wielonarodowego dziedzictwa

kulturowego. Inicjatywy digitalizacji zbiorów m.in. bibliotecznych i muzealnych wskazują na potrzebę zachowania oraz zwiększenia dostępności do najcenniejszych obiektów kultury materialnej. Dzieci, będące pełnoprawnymi członkami społeczeństwa informacyjnego, są także potencjalnymi odbiorcami oferty bibliotek cyfrowych. Istotne jest zatem, aby w programach digitalizacji uwzględniane były także publikacje przeznaczone dla nich. Jak pokazano na przykładzie Polony i serwisu Wolne Lektury, zdigitalizowana literatura dla dzieci jest dostępna, jednak nie zawsze proces jej wyszukiwania jest prosty, szczególnie jeśli użytkownik korzysta z agregatorów cyfrowych zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Biblioteka Cyfrowa dla Dzieci zdecydowanie różni się od Polony czy innych polskich bibliotek cyfrowych oraz agregatorów ich zbiorów, zwłaszcza w zakresie budowy interfejsu użytkownika i docelowej grupy odbiorców, jednak zasługuje na uwagę w kontekście przyszłych działań w zakresie digitalizacji i udostępniania w sieci zasobów dla dzieci. Wydaje się, że dotychczas zdigitalizowane zbiory polskiej literatury dla dzieci mogłyby stanowić podstawę dla opracowania projektu biblioteki cyfrowej powstałej z myślą o nich, podobnej do ICDL, na gruncie polskim. Twórcy Międzynarodowej Biblioteki Cyfrowej dla Dzieci dostosowują zbiory i sposób ich udostępniania do potrzeb i umiejętności wyszukiwawczych najmłodszych użytkowników biblioteki. Niestety, w ICDL dostępnych jest tylko kilkanaście książek polskich lub w języku polskim. Na problem ten zwracała uwagę June Cummins już w 2004 r., opisując niedociągnięcia w funkcjonowaniu ICDL podczas pierwszych dwóch lat działania [9, s. 150].

W bibliotekach cyfrowych dominują materiały należące już do domeny publicznej, czyli głównie publikacje z XIX i z początku XX w. W polskich bibliotekach cyfrowych odnaleziono tylko nieliczne książki z końca XX i XXI w. W ICDL znajduje się więcej współczesnych książek dla dzieci, jednak wynika to z podejmowania przez Bibliotekę współpracy z wydawcami, autorami i ilustratorami książek dla dzieci w zakresie udostępniania ich publikacji [22]. Trudności i ograniczenia w digitalizacji i swobodnym udostępnianiu współczesnej literatury związane są oczywiście z obowiązującym prawem w zakresie ochrony własności intelektualnej.

Zasoby bibliotek cyfrowych mogą być skutecznie wykorzystywane w edukacji, nie tylko w ramach nauki języka, na lekcjach bibliotecznych czy w nauce czytania, ale także, jak postulują twórcy ICDL, w ramach zajęć kształtujących świadomość narodową. Możliwość kontaktu z najcenniejszymi zasobami kulturowego dziedzictwa materialnego pozwoli na zdobycie wiedzy o historii, tradycjach i twórczości narodowej. Co

nie mniej istotne, zdigitalizowana literatura dla dzieci może być także czytana nie tylko przez młodych odbiorców, po prostu dla przyjemności.

Bibliografia

- [1] *Biblioteka Narodowa: Polona* [online]. [Data dostępu: 29.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bn.org.pl/programy-i-uslugi/centrum-kompetencji/udostepnianie-zbiorow-cyfrowych/polona>.
- [2] Bilal D., Bachir I.: *Children's interaction with cross-cultural and multilingual digital libraries. I. Understanding interface design representations*. "Information Processing & Management" 2007, 43 (1), s. 47–64.
- [3] Bilal D., Bachir I.: *Children's interaction with cross-cultural and multilingual digital libraries. II. Information seeking, success, and affective experience*. "Information Processing & Management" 2007, 43 (1), s. 65–80.
- [4] Bilal D., Sarangthem S.: *Meditating differences in children's interaction with digital libraries through modeling their tasks*. "Proceedings of the American Society for Information Science and Technology" 2010, 46 (1), s. 1–19.
- [5] Bilal D.: *Children's information seeking and the design of digital interfaces in the affective paradigm*. "Library Trends" 2005, 54 (2), 197–208.
- [6] Buliba [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.buliba.pl/>.
- [7] Chowdhury G., Chowdhury S.: *Introduction to digital libraries*. London 2002.
- [8] Cleveland G.: *Digital Libraries: definitions, issues and challenges*. "IFLA UDT Occasional Paper" 1998 (8), s. 1–8.
- [9] Cummins J.: *Accessing the International Children's Digital Library*. "Horn Book Magazine" 2004, 80 (2), s. 145–151.
- [10] *Europeana: Browse by Source* [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.europeana.eu/portal/browse/sources>.
- [11] *Europeana: Lee Jiwone: Polskie książki dziecięce dla czytelników koreańskich* [online]. [Data dostępu: 29.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: http://www.europeana.eu/portal/record/9200419/BibliographicResource_3000125941053.html.
- [12] *Europeana: Wyniki wyszukiwania* [online]. [Data dostępu: 9.12.2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.europeana.eu/portal/search?q=literatura+dzieci%C4%99ca+polska>.

-
- [13] *FBC: Lista źródeł danych* [online]. [Data dostępu: 29.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://fbc.pionier.net.pl/pro/zrodla/#listsheader>.
- [14] *FBC: O FBC* [online]. [Data dostępu: 29.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://fbc.pionier.net.pl/pro/informacje-ogolne/>.
- [15] *FBC: Wyszukiwanie* [online]. [Data dostępu: 9.12.2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://fbc.pionier.net.pl/>.
- [16] *Fundacja ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom: Audiobooki dla dzieci* [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.calapolskaczytadzieciom.pl/dla-dzieci>.
- [17] Gossen T., Nürnberger A.: *Specifics of information retrieval for young users: A survey*. "Information Processing & Management" 2013, 49 (4), s. 739–756.
- [18] Hourcade J.P.: *Interaction design and children*. "Foundations and Trends in Human-Computer Interaction" 2008, 1 (4), s. 277–392.
- [19] Hutchinson H., Druin A., Bederson B.: *Supporting Elementary-Age Children's Searching and Browsing: Design and Evaluation Using the International Children's Digital Library*. "Journal of the American Society for Information Science & Technology" 2007, 58 (11), s. 1618–1630.
- [20] *ICDL Foundation: A non-profit corporation* [online]. [Data dostępu: 30.12.2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://en.childrenslibrary.org/about/foundation.shtml>.
- [21] *ICDL: Background & History of the ICDL* [online]. [Data dostępu: 30.12.2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://en.childrenslibrary.org/about/background.shtml>.
- [22] *ICDL: Become a Book Contributor* [online]. [Data dostępu: 29.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://en.childrenslibrary.org/contribute/becomebookcontributor.shtml>.
- [23] *ICDL: Become a Volunteer Library Translator* [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://en.childrenslibrary.org/contribute/translate.shtml>.
- [24] *ICDL: College Park Kidsteam of the ICDL* [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://en.childrenslibrary.org/people/kidsteam/collegepark.shtml>.
- [25] *ICDL: Simple Search* [online]. [Data dostępu: 30.12.2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.childrenslibrary.org/icdl/SimpleSearchCategory?ilang=English>
- [26] *Komisja Europejska: Już dostępna w Internecie: „Europeana” – europejska biblioteka cyfrowa* [online]. [Data dostępu: 29.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1747_pl.htm.

-
- [27] *Kuratorium Oświaty w Kielcach: Kampania „Włącz książkę. Włącz czytanie” (2013)* [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://kuratorium.kielce.pl/10310/kampania-wlacz-ksiazke-wlacz-czytanie>.
- [28] Lesk M.: *Understanding digital libraries*. London 2005.
- [29] Martens M.: *Issues of access and usability in designing digital resources for children*. “Library & Information Science Research” 2012 3 (3), s. 159–168.
- [30] *Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa: Kolekcja Literatura dla dzieci i młodzieży* [online]. [Data dostępu: 29.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://mbc.cyfrowemazowsze.pl/dlibra/collectiondescription?dirids=222>.
- [31] *MiMamo: Akcje i działania MiMamo*, [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: http://mimamo.pl/dzial/przeczytaj/wyniki-wyszukiwania/?section=sos_books&categories=30.
- [32] *Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Program Wieloletni KULTURA+* [online]. [Data dostępu: 29.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/program-wieloletni-kultura.php>.
- [33] *Polona: Kolekcja „Literatura dla dzieci i młodzieży”* [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <https://polona.pl/search/collection/27/>.
- [34] *Polona: Wyszukiwanie przez obiekty* [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <https://polona.pl/search/>.
- [35] *Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2015: Dziedzictwo kulturowe – priorytet 6 – Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego* [online]. [Data dostępu: 29.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141009Dziedzictwo_kulturowe-priorytet_6-Ochrona_i_cyfryzacja_dziedzictwa_kulturowego.pdf.
- [36] Spink A., Danby S., Mallan K., Butler C.: *Exploring young children's web searching and technoliteracy*. “Journal of Documentation” 2010, 66 (2), s. 191–206.
- [37] *Storyline Online* [online]. [Data dostępu: 29.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.storylineonline.net/>.
- [38] *UNESCO: Reports and Conclusions : Multilingualism for Cultural Diversity and Participation of All in Cyberspace* [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.itu.int/net/wsis/docs2/thematic/unesco/reports.pdf>.
- [39] *Wolne Lektury: Literatura dla dzieci i młodzieży* [online]. [Data dostępu: 19.06.2016]. Dostępny w World Wide Web: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektury/literatura-dla-dzieci-i-mlodziezy/>.

- [40] *Wolne Lektury: O projekcie* [online]. [Data dostępu: 19.06.2016]. Dostępny w World Wide Web: <http://wolnelektury.pl/info/o-projekcie/>.
- [41] *Włącz książkę. Włącz czytanie* [online]. [Data dostępu: 27.01.2016]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.facebook.com/WlaczKsiazkeWlaczCzytanie/timeline>.

Paulina Motylińska

The Department of Information Culture and Information Management
The Institute of Safety and Civic Education
Pedagogical University in Cracow
e-mail: pmotylinaska@up.krakow.pl

**Access to the Polish Literature for Children in Digital Libraries
and Aggregators of Electronic Collections**

Abstract: Nowadays, numerous digitalization initiatives are undertaken to make physical artifacts of cultural heritage more accessible. Collections of literature for children have been also digitalized. Article presents possibilities of searching for literature for children available at two Polish digital libraries: National Digital Library Polona and Wolne Lektury and two aggregators of electronic collections: European Digital Library Europeana and Polish Digital Library Federation. As an example of making literature for children more accessible the International Children's Digital Library was presented. Most of found resources for children in digital libraries is dated on XIX and XX century.

Keywords: Digital Libraries Federation. Digital library. Europeana. International Children's Digital Library. Polish literature for children. Polona. Wolne Lektury